

4. Glichev, A.V. (2001). *Osnovy upravleniya kachestvom* [Basics of quality management], AIA «Standarty i kachestvo», Moscow (in Russ.).
5. Lebedeva, A.A. (2015). Indicators of the state of the municipal waste management system. *Innovatsionnaya nauka [Innovative Science]*, vol. 5, pp. 229-289 (in Russ.).
6. Lebedeva, A.A. (2015). *Methodology of integrated assessment of the waste management system in the settlements of the Russian Federation*, PhD dissertation, Geoecology (Earth sciences), Russian State Hydrometeorological University, St. Petersburg (in Russ.).
7. Ministry of Regional Development, Construction, Housing and Communal Services of Ukraine (2012). *Provision of services for the removal of household waste (operations of domestic waste management – collection, storage, transportation). Criteria and methods of quality assessment*, Regulatory Document. Standard Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services, Ukraine Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services, Kiev, Ukraine.
8. Olenychenko, Ju.A. (2017). *Mechanisms of public administration in the security of solid waste*, PhD dissertation, Public Administration, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv (in Ukr.).
9. Potapchik, O.O. (2015). *Quality management of utility services in Ukraine*. PhD dissertation, National Economy and State Economic Policy, Donbas State Engineering Academy, Kramatorsk (in Ukr.).
10. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2015). *Quality management systems. Basic Terms and Glossary: Regulatory Document. Standard Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*, Ukraine Ministry of Economic Development and Trade, Kiev, Ukraine.
11. Skibina, T.I. (2017). *An assessment of the efficiency of enterprise management that provides public utilities*. PhD dissertation, Economics and Management of Enterprises (by economic activity), Kherson National Technical University, Kherson (in Ukr.).
12. Shapovalenko, D.O. (2016). *The Social and Economic mechanism of the Complex Development of the Housing and Communal services of the Region*. PhD dissertation, Development of Productive Forces and Regional Economy, Kharkiv (in Ukr.).

УДК 330.01

А. Л. Романчук, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці,

М. В. Язловицький,

Державна компанія з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального
призначення «Укрспецекспорт»,
м. Київ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВАЖКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

Анотація

У статті розкрито загальний стан машинобудівельного комплексу України із акцентом на галузь важкого машинобудування. Обґрунтовано та пояснено причини виявлених негативних тенденцій в контексті найбільш вагомих недоліків, що спостерігаються в економічному та політичному середовищі країни. Проведено поглиблене дослідження змістового наповнення поняття «ефективність» з орієнтацією на передовий зарубіжний досвід. Авторами сформовано визначення терміну «економічна ефективність» на базі узагальненого досвіду передових науковців. Значна увага в статті приділена способам оцінки показників економічної ефективності із врахуванням галузевих особливостей діяльності підприємств машинобудування. Доповнено існуючі аналітичні моделі обчислення показників результативності функціонування підприємств у сфері важкого машинобудування специфікою зовнішньоекономічної орієнтації господарської діяльності. За результатами проведених досліджень окреслено напрямки подальших наукових досліджень, спрямованих на формування адаптованої системи аналітичного інструментарію щодо об'єктивної оцінки ефективності господарської діяльності.

Ключові слова: машинобудування, ефективність, результативність, ефект, «витрати-випуск», «витрати-мета», система управління, дохід, витрати.

А. Л. Романчук, к.э.н., доцент,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы,

М. В. Язловицкий,

Государственная компания по экспорту и импорту продукции и услуг военного и
специального назначения «Укрспецэкспорт»,

г. Киев

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТЯЖЕЛОГО МАШИНОСТРОЕНИЯ

Аннотация

В статье раскрыто общее экономическое состояние машиностроительного комплекса Украины с акцентом на отрасль тяжелого машиностроения. Раскрыто и уточнено причины выявленных негативных тенденций в контексте наиболее значимых недостатков, наблюдаемых в экономической и политической среде государства. Проведено углубленное исследование содержания понятия «эффективность» с ориентацией на передовой зарубежный опыт. Авторами сформировано определение термина «экономическая эффективность» на базе обобщения научных точек зрения передовых отечественных и зарубежных ученых. Значительное внимание в статье уделено способам оценки показателей экономической эффективности с учетом отраслевых особенностей деятельности предприятий машиностроения. Существующие аналитические модели показателей результативности функционирования предприятий в сфере тяжелого машиностроения дополнены свойственной внешнеэкономической спецификой отрасли. По результатам проведенных исследований определены направления дальнейших научных исследований, направленных на формирование адаптированной системы аналитического инструментария для объективной оценки эффективности хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: машиностроение, эффективность, результативность, эффект, «затраты-выпуск», «затраты-цель», система управления, доход, затраты.

Постановка проблеми. Економічне зростання будь-якої країни напряму залежить від того, наскільки ефективно функціонує кожне окреме підприємство, що виступає «цеглинкою» в цілісній економічній системі. Найбільш вирішальну роль в розвитку національної економіки України відіграє промисловість. Вона виступає головним фундатором матеріального благоустрою суспільства та вагомим джерелом поповнення держбюджету через податкові платежі.

З позиції інвестиційної привабливості та за часткою у ВВП важливою є машинобудівельна індустрія. І попри песимістичні погляди вітчизняних урядовців та пересічних громадян, продукція даної галузі знайшла гідне місце не тільки на вітчизняному, але й світовому ринку. Це підтверджують дані державної статистики про експорт продукції машинобудування в різні країни світу, величина якого лише у 2017 році становила понад 4,3 млрд дол. [9]. Проте для того, щоб в подальшому розвивати цю галузь, необхідно, щоб керівництво кожного підприємства спрямовували всі свої зусилля та потенціал для отримання максимальних результатів з найменшими витратами, іншими словами, забезпечували високоефективну діяльність. Як стверджують провідні фінансові аналітики та консультанти, лише за таких обставин у вітчизняних економічних умовах можна протистояти податковому тиску, жорстким зовнішнім факторам і непередбачуваним фінансовим «катаклізмам».

Сьогодні для кожного підприємства машинобудівельної індустрії постають непрості завдання: обрати серед існуючого різноманіття критерії та способи оцінювання ефективності; визначити, які з факторів здійснюють найбільший вплив та як у майбутньому проведені аналітичні обчислення враховувати під час прийняття виважених управлінських рішень. Саме тому теоретико-методичні засади в системі аналізу ефективності діяльності підприємств машинобудування із значними галузевими й технологічними особливостями потребують детального опрацювання й систематизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вже декілька десятиліть поспіль одною з найактуальніших тем у наукових економічних колах є формулювання методичних

прийомів та інструментів для інтегрованої оцінки ефективності діяльності підприємства. За цими питаннями написано чимало статей, проведено наукових форумів та конференцій, захищено дисертацій. Найвагомий внесок зробили такі вчені, як: О. О. Грицанов [2], М. Я. Дем'яненко, В. І. Лямець, Ю. П. Сурмин [10], А. Д. Шеремет [13], В. І. Шиян [14], М. Н. Чипурін [12] та ін. Проте, як це властиво науці, на сьогодні не має спільного «знаменника», який би дозволив не тільки однаково трактувати сутність «економічна ефективність», але й за єдиним інтегрованим критерієм її оцінювати. Саме тому існує нагальна потреба у систематизації підходів щодо оцінки ефективності господарювання, які дозволяють в подальшому обрати адаптовану систему оціночних показників для підприємств важкого машинобудування.

Мета статті полягає в узагальненні існуючих підходів щодо трактування й вимірювання економічної ефективності з подальшою адаптацією сформованої методики до специфіки господарської діяльності підприємств машинобудівельної індустрії, яка дозволить надалі провести грамотний аналіз із виявленням «прогалин» та слабких місць.

Виклад основного матеріалу. Машинобудування є особливою галуззю національної економіки, в якій формується чималий технічний, науковий та інноваційний потенціал всього суспільства. Стан і її розвиток напряму впливає на суміжні види економічної діяльності, що стає або поштовхом, або перешкодою економічного зростання країни. За таких обставин стратегічно важливим завданням на макрорівні є впровадження дієвих заходів, що підсилять результативність роботи як всього машинобудівельного комплексу, так і кожного окремого підприємства.

За даними органів статистики, станом на сьогодні понад 11 тисяч підприємств задіяно в даній галузі, які забезпечують понад 20% населення України робочими місцями [9].

Для потенційних іноземних інвесторів найбільшу зацікавленість викликає важке машинобудування, яке охоплює цілу низку спеціалізованих галузей: енергетичне і металургійне машинобудування, сільськогосподарське машинобудування, залізничне машинобудування, будівництво машин для переробної промисловості тощо. Саме тому вивчати варто не тільки машинобудівельну індустрію, але й приділяти особливу увагу діяльності підприємств, що входять до складу важкого машинобудування.

Для виявлення «слабких» сторін у галузі та подальшої розробки аналітичного забезпечення системи управління ефективністю господарювання варто окреслити економічну картину через призму загальновідомих статистичних індикаторів (табл.1).

Найголовніші параметри розвитку свідчать про несприятливий період у «житті» важкого машинобудування, який тривав з 2013 по 2015 роки. Перш за все, це пояснюється високим рівнем «політизованості» галузі та воєнними подіями, що спостерігаються на сході України. Проте вже у 2016 році позиції машинобудівельної індустрії покращуються, що не тільки збільшує обсяги виробництва продукції, але й дозволяє покрити збитки минулих років та досягнути позитивного фінансового результату.

Таблиця 1

Стан та розвиток машинобудівельного комплексу України за 2011-2017 рр. [9]

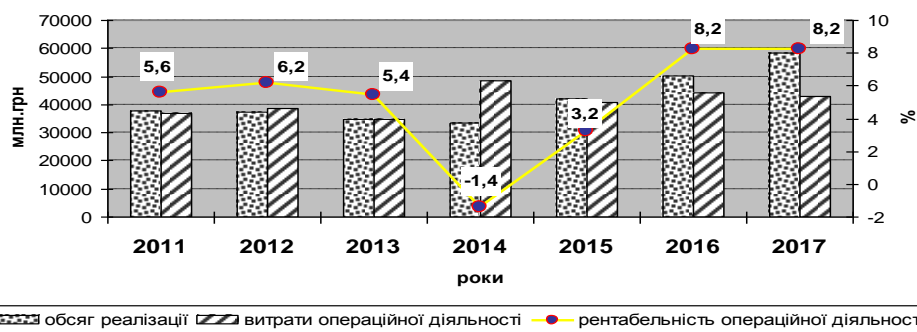
№ з/п	Показники	Роки						
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Індекси продукції, %</i>								
1	Промисловість	108,0	99,3	95,7	89,9	87,0	102,8	100,4
2	Машинобудування	115,4	96,7	86,4	79,4	85,9	102,0	107,9
3	Важке машинобудування	123,7	107,5	81,8	82,0	66,0	109,6	106,6
<i>Питома вага реалізованої продукції в загальному обсягу продукції промисловості, %</i>								
4	Машинобудування	9,3	10,1	10,3	8,6	7,1	6,5	6,1
5	Важке машинобудування	4,2	5,0	5,3	3,8	2,7	2,3	2,0

Продовження табл.11

6	Промисловість	3162	2592	-4181	-178731	-188268	24725	72066
7	Машинобудування	10640	9269	2769	-22380	-15374	-732	5040
8	Важке машинобудування	1702	1429	760	-4426	-3607	483	1403
Питома вага збиткових підприємств, %								
9	Промисловість	39,2	39,3	37,7	37,6	27,4	27,5	31,0
10	Машинобудування	34,4	34,8	35,8	36,3	26,0	23,1	24,3
11	Важке машинобудування	35,7	36,6	36,5	35,3	24,5	21,2	23,1
Зовнішньоекономічна діяльність важкого машинобудування								
12	Експорт, млн дол	6759,0	7026,7	6975,0	5657,2	3940,9	3637,9	4276,8
13	Питома вага в загальному обсязі експорту, %	9,9	10,2	11,0	10,5	10,3	10,0	9,9
14	Імпорт, млн дол	12795,1	13178,7	12470,1	8720,8	6273,4	7889,4	9902,6
15	Питома вага в загальному обсязі імпорту, %	15,5	15,5	16,2	16,0	16,7	20,1	20,0

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств важкого машинобудування підтверджує їх значущість в економічному розвитку країни. Так, на частку таких господарюючих одиниць припадає від 9,9% до 11,0% загального обсягу експортованої продукції, а це досить високий показник. У складі імпорту продукція машинобудівельної промисловості досягає 20,0%. Співвідношення між експортом та імпортом свідчить про наявність чималих прогалів, як в діяльності самих підприємств, так і в системі управління.

Зміну абсолютних та відносних показників результативності господарської діяльності підприємств важкого машинобудування наведено на рис.1. Згідно з наведеним графіком, простежується кризовий спад з 2013 по 2015 роки. Саме в цей період суттєво скоротились обсяги реалізації через закриття міжнародних ринків збуту та одночасно зросли витрати операційної діяльності. За таких обставин підприємства даної галузі були нерентабельними, про що свідчить узагальнюючий показник у розмірі -1,4%. Проте вже два роки поспіль прибутковість операційної діяльності досягла найбільшого свого значення і залишається незмінною – 8,2%. Тому перед керівництвом кожного окремого підприємства постає завдання не тільки підтримати позитивну тенденцію, але й визначити свої резерви для підвищення ефективності функціонування. Адже чим менше буде збиткових підприємств, а їх в галузі в 2017 році налічується близько 23,1%, тим успішнішим буде її фінансове становище, що приведе до поживлення всієї національної економіки країни.

Рис.1. Динаміка найвагоміших показників операційної діяльності підприємств важкого машинобудування України за 2011-2017 рр.

Управління результативністю господарювання має базуватися на грамотній оцінці її ефективності.

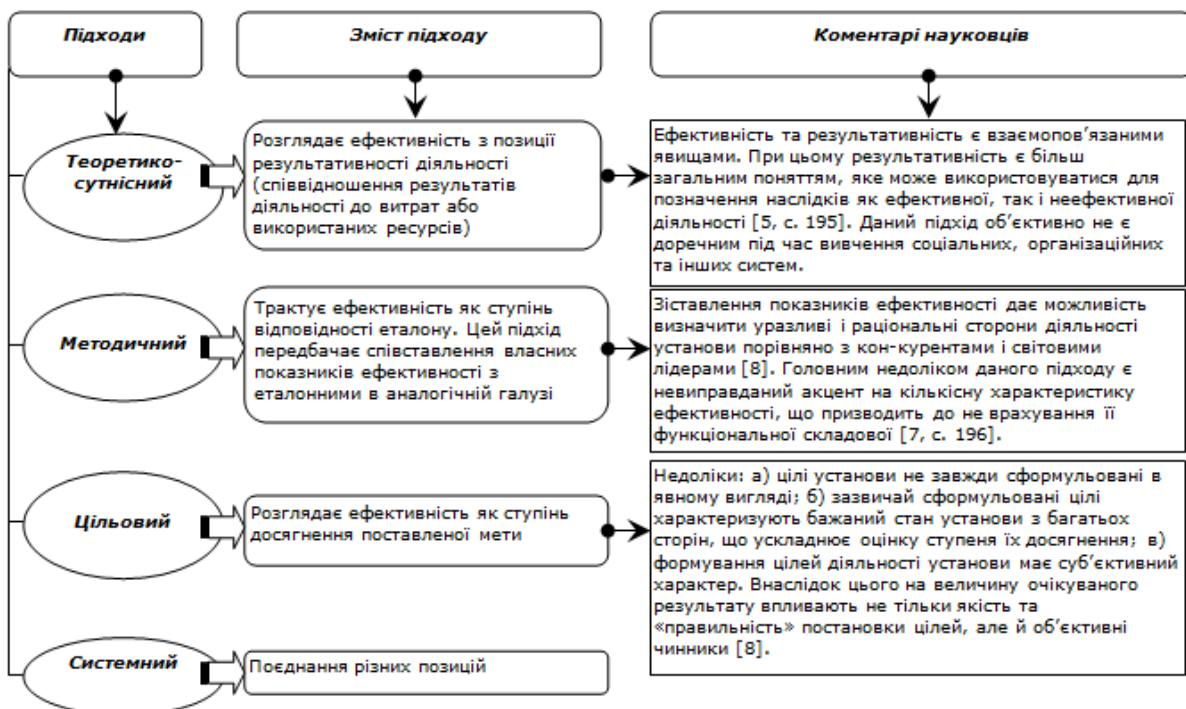
У свою чергу, ефективність – категорія, що відрізняється своєю широкомасштабністю, багатогранністю та неоднозначністю. Варто зазначити, що ще А. Д. Шеремет та його науковий партнер Р. С. Сайфулін застосовують поняття «ефективність» під час опису

успішного функціонування підприємства, виділяючи оціночні параметри: динамізм, комплексність, єдність та цілісність [13].

Походження терміна «ефективність» має латинське забарвлення. Так, корінь слова – це «effectus», що в прямому перекладі звучить, як «результат, наслідок будь-яких дій або ж причин». В інших словниках зустрічається більш повне слово «effectivus», яке характеризує не наслідок якої дії, а наперед спланованої. Тому ефективність може загалом трактуватися як результат передбаченої та чітко націленої дії.

Історики економічної думки стверджують, що «батьками» поняття «ефективність» в свій час стали Ф. Кене та В. Петті, які перші спробували наповнити економічний категорійний апарат даним терміном. Однак його застосування було недосконалим, оскільки головна мета вживання поняття полягала в акцентуванні уваги на ступені результативності заходів, що були зроблені урядовими чи приватними структурами [14, с. 14-15].

Однак на цьому історія становлення і еволюції терміна «ефективність» не зупиняється. Послідовник Д. Рікардо щільно наповнює свої праці саме цим економічним поняттям, використовуючи його в контексті співвідношення отриманого результату із розміром понесених витрат. Таке розуміння «ефективності» вже наближається до сучасного розуміння. Ще одним важливим доробком цього вченого є не просто роз'яснення теоретичного змісту, а розробка методичних правил вимірювання ефективності капіталу. Центральна теза Д. Рікарда в даному напрямку: «Чим менш довговічний капітал, тим більше потрібно витратити праці для збереження його первісної ефективності». Цей вислів став фундаментальною основою для поняття «ефективність», та надав йому повноправного статусу економічної категорії [13].

Рис.2. Підходи, покладені в основу розуміння поняття «ефективність»

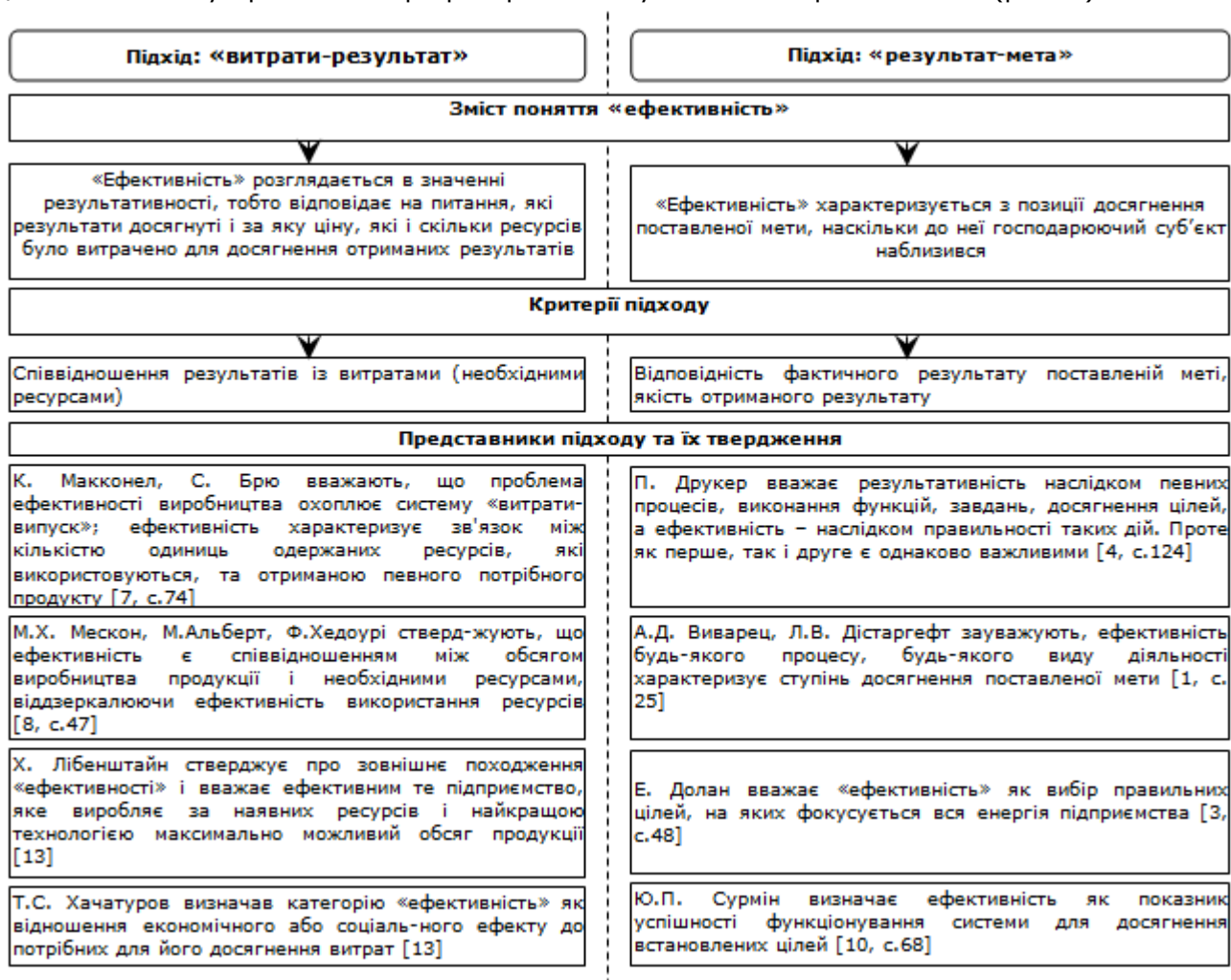
Сьогодні універсальність терміну «ефективність» проявляється у повноцінному його застосуванні майже у всіх сферах людського життя: від економічного до медичного, побутового, соціального тощо. Однак в основі даної категорії можна виокремити найголовніші підходи (рис. 2).

Зарубіжні менеджери, пояснюючи сутність effectiveness, зауважують, що це поняття є

місткішим і в свій склад включає більш вузьке – efficiency. Тут мова йде про те, що бізнес-структура «робить правильні речі». Її оцінка не обмежується виключно кількісною стороною результатів і наслідків роботи, акцент робиться на самому процесі функціонування: від цілей, управління ними і до кінцевих показників. Effectiveness втілює в собі підприємницький талант, який виміряти кількісно з високим рівнем об'єктивності неможливо [4, с. 19].

«Різнобарв'я» поглядів не дозволяє виділити спільного і єдиного визначення, проте можна виділити найбільш вагомші характеристики «ефективності»: а) є складною та комплексною категорією [3; 6]; б) це відносна величина, що базується на зіставленні ефекту із спожитими ресурсами [2; 7]; в) ідентифікується як рентабельність або ж результативність функціонування [5; 14].

Моніторинг спеціалізованих економічних джерел дозволив виділити два базових підходи, що найчастіше зустрічаються при розкритті сенсу поняття «ефективність» (рис. 3).

Рис.3. Порівняльна характеристика підходів щодо визначення «ефективності»

Головна відмінність в цих підходах – спосіб обчислення показників ефективності. З позиції практичності та адаптованості до інформаційних потоків методика підходу «результат-мета» є досить складною і непристосованою, в той час як зіставлення витрат із отриманим результатом є класичним і популярним інструментом в оцінці ефективності господарської діяльності.

Глобальна проблема для більшості науковців з аналітичних питань полягає у визначенні уніфікованого критерію оцінювання економічної ефективності, який би дозволив звести до мінімуму вплив галузевих особливостей та зіставити вигляд всі

аналітично орієнтовані дослідження.

Найбільш впливова група вчених – А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, Є. В. Негашев, М. Н. Чепурін – стверджують, що ефективність має кількісно вимірюватися як відносне зіставлення продуктів виробництва із використаними ресурсами [13; 12, с. 128-130].

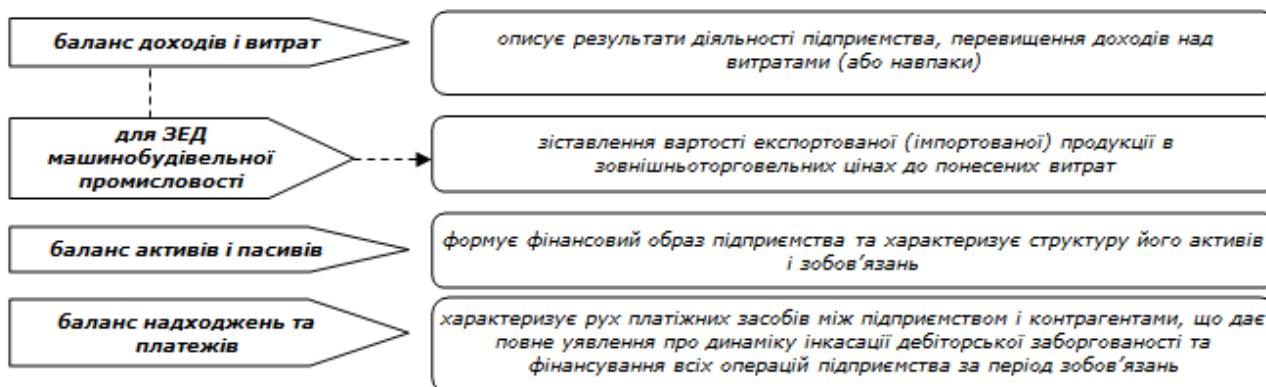
Схожими є положення в працях К. Макконелла та С. Брю, які економічну ефективність представляють через схему «витрати-випуск», де відстежується тісний зв'язок між обсягом обмежених ресурсів та кількісно вимірюваним кінцевим результатом виробництва [7, с.147].

Є і представники витратного підходу в оцінці ефективності – М. Н. Чепурін та О. О. Кисельова. За їх словами, ефективність може бути оцінена як здатність отримати належний розмір результату від понесених витрат [12, с.58].

Класичні способи обчислення ключових показників ефективності, що детально описані в праці А. Шеремета та Р. Сайфуліна, охоплюють: 1) ресурсний варіант – зіставлення результатів із розміром авансованих ресурсів; 2) витратний метод – порівняння із вартістю понесених витрат, розміром спожитих факторів [13].

Більш повна альтернатива методик розрахунку в системі аналізу ефективності господарської діяльності запропонована О. Кудіновим [6]. Враховуючи зовнішньоекономічну спрямованість функціонування більшості вітчизняних підприємств машинобудування, було доповнено класичні способи прийомом оцінювання результативності ЗЕД (рис. 4).

Інтеграція даних трьох моделей утворює комплексну систему фінансової оцінки господарюючої одиниці. В розрізі кожної окремої моделі зіставлення двох складових дозволяє визначити рівень ефективності функціонування на різних рівнях та в різних сферах [6].

Рис.4. Аналітичні моделі оцінювання економічної ефективності для підприємств важкого машинобудування

На нашу думку, така методика дозволяє візуально зобразити всі отримані результати діяльності (продукт, дохід, грошовий потік) та понесені витрати (спожиті ресурси, здійснені платежі тощо). Проте варто додати, що необхідно здійснювати не просто абсолютне порівняння складових моделей, але й відносне їх зіставлення. Оскільки тільки за таких умов оцінювання буде носити об'єктивний характер.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Економічна ефективність в системі аналітичних обчислень має багато неоднозначностей, методик і критеріїв. Неможливо виділити універсальний алгоритм розрахунків, що став би еталоном для всіх підприємств машинобудівельної індустрії. Однак варто зазначити, що практична цінність описаних моделей не тільки чимала, але й зростає із розумінням того, що розрахунки можуть виконуватися як на рівні всього підприємства, так і окремого підрозділу, за умови, що налагоджена відповідна облікова деталізація. Для системи управління підприємств важкого машинобудування подібна інформація буде дуже корисною, оскільки дозволить вчасно

реагувати на будь-які фінансові «збої» на найнижчих рівнях та проміжних ланках. Розкрита проблематика потребує проведення подальших наукових досліджень, орієнтованих на розробку цілісної та адаптованої до сучасних реалій економічного життя системи оціночних показників. Саме такі кількісні індикатори «здоров'я» підприємств важкого машинобудування дозволять вчасно скеровувати їх діяльність до бажаних результатів та успішного функціонування в національному контексті.

Список використаних джерел:

1. Выварец А. Д. Эффективность производства: теория, методология и методика оценки / А. Д. Выварец, Л. В. Дистергефт // Экономическая эффективность: теория, методология, практика : сб. научн. стат. - Екатеринбург : Изд-во «УГТУ», 2010. – 323 с.
2. Грицанов А. А. Новейший философский словарь / А. А. Грицанов. – Мн.: Изд. В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
3. Долан Дж. Экономикс : англо-русский словарь-справочник – М. : Лазурь, 2004. – 544 с.
4. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / П. Ф. Друкер. – М. : Вильямс, 2000. – 272 с.
5. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер; пер. с англ. М. Котельниковой. – М. : Астрель, 2004. – 284 с.
6. Кудинов А. Прогнозирование финансового состояния и результатов деятельности промышленных и торговых предприятий [Электронный ресурс] / А. Кудинов. – Режим доступа : http://www.iteam.ru/publications/finances/section_30/article_1275/.
7. Макконнелл К. Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика : В 2 т. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – Т. 2. – М. : Республика, 1992. – 400 с.
8. Мескон М. Х. Основы менеджменту / М. Х. Мескон. – М. : Дело, 1998. – 704 с.
9. Офіційний сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Сурмин Ю. П. Теорія систем і системний аналіз / Ю. П. Сурмин. – К.: МАУП, 2003. – 368 с.
11. Хачатуров Т. С. Эффективность капитальных вложений / Т. С. Хачатуров – М. : Экономика, 1998. – С. 22.
12. Чепурин М. Н. Курс экономической теории / М. Н. Чепурин, Е. А. Киселева. – Киров : АСА, 2009. – 848 с.
13. Шеремет А. Д. Система показателей деловой активности и эффективности деятельности предприятия [Электронный ресурс] / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негнашев. – Режим доступа : http://www.business-plan.nm.ru/bp/stat_main.htm.
14. Шиян В. И. Некоторые методологические и методические вопросы определения обобщающего показателя эффективности сельскохозяйственного производства / В. И. Шиян // Научная организация производства, труда и управления на сельскохозяйственных предприятиях. – Т. 226. – ХСХИ им. В. В. Докучаева. – Х., 1997. – С. 13-20.

Alla Romanchuk, PhD, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

Maksym Yazlovyytskyy,
State Company for Export and Import of Military
and Special Purpose Products and Services «Ukrspetsexport»,
Kyev

THEORETIC-METHODICAL ASPECTS OF ESTIMATION OF EFFICIENCY OF ACTIVITY OF HEAVY ENGINEERING ENTERPRISES

Summary

The article reveals the general economic state of the machine-building complex of Ukraine with an emphasis on the heavy engineering industry. The reasons of the revealed negative tendencies in the context of the most significant shortcomings observed in the economic and political environment of the state are revealed and clarified. The content of "efficiency" is studied with an orientation to the best foreign experience. The authors formed the definition of the term "economic efficiency" on the basis of generalization of scientific points of view of advanced domestic and foreign scientists. Considerable attention is given in the article to the methods of estimating the indicators of economic efficiency, taking into account the branch features of the activity of the machine-building enterprises. Existing analytical models of the performance indicators of enterprises in the field of heavy engineering are complemented by the inherent foreign economic specifics of the industry. Based on the results of the research, the directions of further scientific research aimed at forming an adapted system of analytical tools for an objective assessment of the efficiency of economic activity are determined.

Keywords: engineering, efficiency, effectiveness, effect, "input-output", "cost-goal", management system, income, costs.

References:

1. Vyvarec, A.D., Distergeft, L.V. (2010). Production efficiency: theory, methodology and methods of evaluation. *Jekonomicheskaja jeffektivnost': teorija, metodologija, praktika [Economic efficiency: theory, methodology, practice]*, vol.1, pp. 323 (in Russ.).
2. Gricanov, A.A. (1998). *Novejšij filozofskij slovar'* [The latest philosophical dictionary], Izdatel'stvo V.M. Skakun, Minsk (in Russ.).
3. Dolan, Dzh. (2004). *Jekonomiks : anglo-russkij slovar'-spravochnik* [Economics : English-Russian dictionary], Lazur', Moskva (in Russ.).
4. Druker, P F. (2000). *Zadachi menedzhmenta v XXI veke* [The tasks of management in the XXI century], Vil'jams, Moskva (in Russ.).
5. Druker, P.F. (2004). *Jeffektivnoe upravlenie* [Effective management], Astrel', Moskva (in Russ.).
6. Kudinov, A. (2011). Forecasting of financial condition and results of operations of industrial and commercial enterprises. Available at: http://www.iteam.ru/publications/finances/section_30/article_1275/ (in Russ.).
7. Makkonel, K.R., Brju, S. L. (1992). *Jekonomiks. Principy, problemy i politika* [Economics. Principles, problems and policies], Respublika, Moskva (in Russ.).
8. Meskon, M.H. (1998). *Osnovi menedzhmentu* [Fundamentals of management], Delo, Moskva (in Russ.).
9. Official site of the State Statistical Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukr.).
10. Surmyn, Yu.P. (2003). *Teoriia system y systemnyj analiz* [Systems theory and systems analysis], MAUP, Kyiv (in Ukr.).
11. Hachaturov, T.S. (1998). *Jeffektivnost' kapital'nyh vlozhenij* [The effectiveness of capital investments], Jekonomika, Moskva (in Russ.).
12. Chepurin, M.N., Kiseleva, E.A. (2009). *Kurs jekonomicheskoy teorii* [The rate of economic theory], ASA, Kirov (in Russ.).
13. Sheremet, A.D., Sajfulin, R.S., Negnashev, E. V. (2010). The system of indicators of business activity and efficiency of the enterprise activity. Available at: http://www.business-plan.nm.ru/bp/stat_main.htm (in Russ.).
14. Shijan, V.I. (1997). Some methodological and methodical issues of definition summary measure of the efficiency of agricultural production. In: *Nauchnaja organizacija proizvodstva, truda i upravlenija na sel'skohozjajstvennyh predpriyatijah* [Scientific organization of production, labor and management in agricultural enterprises], Har'kov, vol. 226, pp. 13-20 (in Russ.).

УДК 338.2

В. М. Торопков, к.е.н., доцент,

Г. П. Сиваненко, к.е.н., доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ,

І. О. Жалба, к.е.н. доцент,

Чернівецький торговельно-економічний університет КНТЕУ,
м. Чернівці

**СТРАТЕГІЇ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Анотація

У статті розглянуто важливість розвитку малого і середнього підприємництва для розбудови держави та підвищення рівня життя мешканців, що потребує подальших постійних досліджень його ефективності, тенденцій розвитку, сприятливості формування державою бізнес-клімату. Проаналізовані окремі показники України в світовому рейтингу Doing Business 2018, інших рейтингах, причини їх низького рівня та пов'язані з цим проблеми розвитку МСП. Розглянута світова практика застосування спрощеної системи оподаткування, її переваги та недоліки в Україні, стратегії та механізми виводу підприємництва з тіньового сектору. Особливу увагу приділено Державній стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, яка стане важливим інструментом для інституціональних перетворень та активізації сектору МСП.

Ключові слова: підприємництво, ринок, економічна система, тіньова економіка, стратегія, глобалізація, міжнародний досвід, державна політика.